

LA PRIMERA APLICACIÓ DE L'ANESTÈSIA A OLOT
JORDI PUJULA

Poc temps després de la publicació de la història de l'anestèsia a Olot, per part del Dr. Joan Vilanova¹, treball que, malgrat tot, no arriba a escatir el com i el quan de la introducció d'aquesta tècnica a casa nostra, va caure a les meves mans, a través d'un llibreter de vell, un opuscle prou interessant que dóna notícia sobre la primera vegada que es va usar l'anestèsia, mitjançant l'èter –la tècnica proposada per Morton, considerat el pioner de la supressió del dolor durant les operacions quirúrgiques– en una intervenció feta a Olot². El Dr. Joan Baró, prestigiós anestesista gironí, autor del treball inèdit *Evolució històrica de l'anestèsia quirúrgica a Girona*, citat per Vilanova, afirma que la primera notícia existent a les comarques gironines correspon al 27 d'octubre de 1848, a través d'un anunci d'un dentista, vingut de França, que oferia intervencions amb cloroform. Vilanova també esmenta l'existència de cloroform a la farmàcia de l'Hospital d'Olot el 1865. A Olot, les primeres notícies sobre intervencions amb anestèsia les ofereix el Dr. Joaquim Danés³, referides al seu pare, Joan Danés i Coldecarrera, i la Casa de Curació, el 1889. Fins aquí, doncs, el que era conegut sobre la introducció de l'anestèsia a Olot.

¹ VILANOVA, Joan, "La instauració de l'anestèsia a Olot", a *Annals del Patronat* núm. 15. Olot. 2005.

² CASELLAS Y COLL, Pedro. *Observación de una caída de pies con luxación del derecho, fractura del peroné, etc. que despues de la amputación, terminó por la muerte. Por el Dr. Pedro Casellas y Coll, subdelegado de medicina y cirugía de Olot. Publicada por los redactores de La abeja médica. Imprenta de la prosperidad, de Roberto Torres*. Barcelona. 1848. La recerca bibliotecària constata que hi ha un exemplar consignat a la biblioteca de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.

³ DANÉS I TORRAS, Joaquim. *La moderna cirugía a Olot i la seva comarca*. Imp. Alzamora. Olot. 1920.

La publicació que esmento consta de 28 pàgines i és una separata (les pàgines estan numerades de la 68 a la 91) d'un volum de *La abeja médica española*, una revista de medicina publicada a Barcelona entre el 1846 i el 1853. Aquest treball, del qual no teníem referència fins ara –el Dr. Danés no el cita en la biobibliografia del Dr. Pere Casellas⁴, ni es troba a l'Axiu Comarcal ni a la Biblioteca Marian Vayreda–, es refereix al cas de la caiguda d'un traginer olotí, Francesc Torremilans, que s'accedentà prop de Prats de Molló, quan anava camí dels Banys de la Presta. El cert és que es fracturà la cama, amb ferida oberta, el dia 29 de juliol de 1848, i després d'ésser atès en les primeres cures a Prats de Molló, fou traslladat a Olot l'endemà, on l'atengué el Dr. Josep Pujolar. La veritat és que passaren vuit dies fins que el 7 d'agost fou visitat de nou pel metge, el qual comprovà la gangrena de la cama dreta i decidí que calia amputar-la per salvar la vida del pacient. Aleshores es cridà a consultes el Dr. Pere Casellas⁵, i aquest requerí també, per tal d'efectuar l'amputació, els serveis del cirurgià sagnador Francesc Diví⁶, que sovint l'ajudava.

L'operació d'amputació de la cama es va projectar per al dia 8 d'agost al matí. No cal recordar que en aquell temps les intervencions quirúrgiques s'efectuaven sense el que avui coneixem com anestèsia, aplicant només extractes opiacis i torniquets, que amb prou feines mitigaven el dolor, cosa que requeria l'assistència de diverses persones per subjectar el malalt durant les operacions. És aleshores quan el Dr. Casellas, esperonat per les notícies sobre l'aplicació de l'anestèsia, “*viendo que en la Academia de medicina de Paris, Londres, Estados Unidos, etc. se han citado, y aun observando en sus hospitales cómo y tambien en los de Madrid y Barcelona, casos felices de la aplicación del descubrimiento de Jackson, Morton y Ducros para abolir ó aletargar la sensibilidad animal (...) y acosados por una no muy lejana experiencia de un caso semejante acaecido en un señor dela villa de Figueras en quien la inhalación etérea habia producido los mas felices resultados*”⁷, decidí d'assajar la inhalació d'èter en el malalt. Es va fer preparar un flascó de vidre i dos tubs hermètics clavats al tap de suro, juntament amb una esponja, que li facilità el farmacèutic olotí Nicolàs Carrera, d'acord amb el model que havia aparegut al *Butlletí de Medicina, Cirurgia i Farmàcia*, núm. 63, d'aquell mateix any.

⁴ DANÉS I TORRAS, Joaquim. *Història d'Olot*. Vol. XXIX. Olot. 2001.

⁵ Pere Casellas i Coll (Torroella de Montgrí, 1805 – Olot, 1863) fou un notable metge que exercí a Olot i al qual devem el primer dels estudis coneguts com a topografies mèdiques sobre la ciutat (*Ensayo topográfico-médico, o sea Reseña circunstancial de la localidad y de los habitantes de la M.L.V. de Olot*), publicat el 1849, a més d'altres obres d'interès mèdic.

⁶ Francesc Diví, metge cirurgià, provinent d'una família d'escultors arellada a Olot, fou l'avi per via materna del Dr. Joaquim Danés i Torras. Morí a Olot el 1867.

⁷ *Observación...* pàg. 71.

Malgrat aquest primer intent d'aplicació de l'anestèsia, l'experiència no reeixí i no hi hagué forma que el malalt s'adormís, i fins i tot li provocà una certa excitació i que estigués més despert que abans. Després de cinc quarts d'hora d'intents fracassats, es va decidir no perdre més temps i practicar l'operació sense anestèsia, operació d'amputació i lligadura arterial que va practicar el Dr. Josep Pujolar, mentre el Dr. Francesc Diví aguantava la cama, ajudats pel Dr. Casellas i un fill del malalt per les altres subjeccions al malalt.

El Dr. Casellas, impositat d'un bon esperit científic i d'observació mèdica, fa en el seu treball abundants consideracions. I dedueix que el fracàs de l'experiència no es deu a defectes de l'aparell ni de l'èter, sinó a "*cierta particular tolerancia del enfermo, debida tal vez a su poca impresionabilidad alcohólica, efecto quizás de la arraigada costumbre que el tenía contraída en las bebidas alcohólicas y del abuso o demasia que solía hacer de las vinosas*"⁸.

La publicació segueix amb el relat detallat de l'evolució del malalt, que malauradament va morir el dia 22 d'agost, sense haver-se recuperat de l'operació i amb forts atacs convulsius. El Dr. Casellas, entre altres consideracions sobre els aspectes quirúrgics i la pràctica poc habitual en els mitjans com la vila d'Olot, reflexiona també sobre el fracàs de l'eterització: "*Así como hay casos afortunados en el descubrimiento de Jackson, los hay también, como en los demás que forman el patrimonio y riqueza de la medicina, de desgraciados, y quizás hasta cierto punto dañosos á los sugetos en quienes se ensayan*"⁹. Casellas creu que la sensibilitat del cervell del pacient, massa habituat a les begudes alcohòliques, va provocar que l'èter, en lloc d'adormir el malalt, el va sobreexcitar, i fins considera que va poder ser la causa, juntament amb la ferida, de les convulsions que finalment el dugueren a la mort.

És evident que totes les consideracions que fa el Dr. Casellas, que era, sens dubte, un notable i prestigiós representant de la medicina de la seva època, amb grans dots d'observació, poden resultar avui desfasades pel que fa a l'explicació de les etiologies i les patologies, d'acord amb els coneixements mèdics del seu temps.

⁸ Observación... pàg. 73.

⁹ Observación... pàg. 85.

En primer lloc, hem de mencionar el fet que aquest opuscle fins avui no havia estat mencionat en la bibliografia olotina. En tot cas, hem de considerar que ens il·lustra extraordinàriament sobre la medicina de l'Olot del 1848 amb prou dates històriques de la vila de mitjan segle XIX.

En segon lloc, i tal vegada el més important, tenim la constatació del primer cas d'introducció de l'anestèsia a casa nostra, el 8 d'agost de 1848, quan encara no feia dos anys de la descoberta de Morton (l'octubre de 1846) i a un any del primer assaig a Barcelona, el 1847. En aquest sentit, seria el primer cas documentat de la utilització de l'èter com a anestèsic a les nostres comarques, per bé que resultés un fracàs. I parlo de cas documentat, atès que en aquest opuscle es fa referència a un altre cas, proper en el temps, a la vila de Figueres, amb bons resultats, que ara per ara hauria d'ésser considerat el primer assaig d'anestèsia a les comarques gironines. Però en cap cas no treu mèrit a la decisió del Dr. Pere Casellas i Coll, un metge molt reputat a casa nostra, amb importants inquietuds científiques, com ho constaten els seus escrits mèdics i històrics, publicats a Barcelona, d'aplicar la nova descoberta de l'anestèsia a Olot, que significà sens dubte un dels grans avenços científics de la medicina de tots els temps.